

הועדה לתכנון ולתקצוב | Planning & Budgeting Committee

דו"ח הוועדה להערכת איכות של תכניות הלימודים
להכשרת עובדי הוראה בגיל הרך במכללות לחינוך

מכללת סכנין להכשרת עובדי הוראה

2017

תשע"ז

תוכן העניינים

פרק 1 : רקע.....3

פרק 2 : תהליכי העבודה של הוועדה.....4

פרק 3 : הערכת האיכות של תכנית הלימודים להכשרת עובדי חינוך בגיל הרך
במכללת סכנין להכשרת עובדי הוראה.....5

פרק 4 : סיכום המלצות ולוחות זמנים ליישום.....13

נספחים:

נספח 1 : כתב המינוי של הוועדה

נספח 2 : סדר יום הביקור

פרק 1 : רקע

המועצה להשכלה גבוה (מל"ג), החליטה להעריך את תכניות הלימודים להכשרת עובדי הוראה בשנת הלימודים תשע"ו-תשע"ז. בהתאם להחלטה זו, מינתה המועצה להשכלה גבוהה את הוועדה להערכת איכות של התחום בהרכב הבא :

- פרופ' דורית ארם, בית הספר לחינוך, אוני' תל-אביב, יו"ר.
- פרופ' צ'ארלס גרינבאום (אמריטוס), המחלקה לפסיכולוגיה, האוני' העברית.
- ד"ר יאיר זיו, הפקולטה לחינוך, החוג לייעוץ והתפתחות האדם, אוני' חיפה.
- פרופ' מרגלית זיו,¹ תכנית הוראה ולמידה, מכללת אלקאסמי.
- פרופ' יעקב יבלון, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.
- פרופ' מרים מבורך,² מכון מופ"ת.
- ד"ר אביבה סברדלוב,³ מכללת שאנן.
- פרופ' מיכל פרלמן, המחלקה להתפתחות האדם ופסיכולוגיה יישומית, אוני' טורונטו.

הגב' תמר מעגן-אפרתי והגב' ענבל חזקאל-גורדון ריכזו את עבודת הוועדה מטעם המועצה להשכלה גבוהה.

במסגרת עבודתה הוועדה התבקשה⁴ :

1. לבחון את דוחות ההערכה העצמית שהוגשו על ידי המוסדות המקיימים תכניות לימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום הגיל הרך ולקיים ביקורים במוסדות אלה.
2. להגיש למל"ג דו"ח פרטני עבור כל אחת מתכניות הלימודים הכולל את ממצאי הוועדה והמלצותיה.
3. להגיש למל"ג דו"ח כללי הכולל הערות רוחביות בנוגע לתחום המוערך ולמקומו במערכת ההשכלה הגבוהה ובישראל בכלל.

תהליך ההערכה כולו התבצע בהתאם להנחיות המל"ג לכתובת דו"ח הערכה עצמית במכללות לחינוך מיולי 2015.

¹ בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' מרגלית זיו לא השתתפה בהערכת תכנית הלימודים במכללת אלקאסמי.

² בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' מרים מבורך לא השתתפה בהערכת תכנית הלימודים במכללת לוינסקי ובמכללת תלפיות

³ בהתאם למדיניות המל"ג, לשם הימנעות מניגוד עניינים, פרופ' אביבה סברדלוב לא השתתפה בהערכת תכנית הלימודים במכללת שאנן

⁴ כתב המינוי של הוועדה מצורף בנפסח מס' 1 לדו"ח זה

פרק 2 : תהליכי העבודה של הוועדה

הוועדה קיימה את ביקוריה בכל המוסדות העוברים הערכת איכות בתחום הוראת הגיל הרך במהלך חודש נובמבר 2016. טרם הביקורים קיימה הוועדה ישיבת הכנה במסגרתה דנה בנושאים עקרוניים הנוגעים למערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, לפעילות הערכת האיכות בכלל ולתכניות להכשרת עובדי הוראה לגיל הרך בפרט.

במסגרת פעילותה ביקרה הוועדה במוסדות הבאים :

מכללת לוינסקי, מכללת סמינר הקיבוצים, מכללת תלפיות, מכללת אורות ישראל, מכללת בית ברל, המכללה ירושלים, מכללת אמונה-אפרתה, מכללת שאנן, המכללה הערבית בחיפה, מכללת סכנין, מכללת אוהל, מכללת אורנים, מכללת גורדון, מכללת אלקאסמי, מכללת דוד ילין, מכללת אחוה, מכללת גבעת וושינגטון, מכללת חמדת הדרום ומכללת קיי.

במהלך הביקורים נפגשה הוועדה עם בעלי תפקידים בהנהלת המוסדות ובהנהלת התכניות, נפגשה עם אנשי סגל, סטודנטים ובוגרים.

דו"ח זה עוסק במסלול לחינוך לגיל הרך במכללת סכנין להכשרת עובדי הוראה. הביקור במכללה התקיים ב- 21 בנובמבר 2016.

סדר היום של הביקור מצורף בנספח 2 לדו"ח זה.

ביקור זה השתתפו מבין חברי הוועדה : פרופ' דורית ארם, פרופ' צ'ארלס גרינבאום ופרופ' אביבה סברדלוב.

הוועדה מודה להנהלה הבכירה במוסד ולמסלול לגיל הרך על דו"ח ההערכה העצמית ועל קבלת הפנים והאירוח האדיב בעת יום הביקור של נציגי הוועדה במוסד.

פרק 3 : הערכת האיכות של תכנית הלימודים להכשרת עובדי חינוך בגיל הרך במכללת סכנין להכשרת עובדי הוראה

דו"ח זה מתייחס למצב שהיה קיים בעת ביקור הוועדה במוסדות השונים ואינו מתייחס לשינויים שחלו מאז. הדו"ח מתעד את המסקנות שאליהן הגיעה ועדת הערכת האיכות על סמך המסמכים שקיבלה מהמוסדות, מידע שהתווסף במהלך השיחות במוסדות, דיונים והבחנות של הוועדה ומידע זמין לוועדה.

הדו"ח כתוב בלשון נקבה אך מתייחס לשני המינים כאחד.

פרק 1: הנהלה

המכללה ציבורית, מנוהלת על ידי עמותה שבראשה ד"ר שמשון שושני. המכללה נותנת שירותי חינוך לחברה הערבית בישראל. חברי הנהלה מצהירים שהם שואפים להציבה כמכללה אקדמית מובילה במדינת ישראל. מיקומה של המכללה מאפשר נגישות לכלל האוכלוסייה הערבית בצפון, המהווה יותר מ-50% של האוכלוסייה הערבית בישראל. במכללה לומדים לצד המוסלמים נוצרים ודרוזים והמנעד במידת הדתיות של הסטודנטיות רחב ביותר. חברי הנהלה והסגל מודעים לכך שהמכללה מהווה מנוף לשינוי ומנוע צמיחה חברתי וכלכלי. מיקומה מאפשר לנשים צעירות להגיע להשכלה גבוהה, אשר נמנעה מהן בעבר בגלל אילוצים של תרבות ומסורת. ההנהלה מדגישה את החזון של המכללה שהשכלה גבוהה תכנס לכל בית בחברה הערבית. הועדה התרשמה כי מדיניות המכללה אכן תואמת את ההצהרה. חיזוק להתרשמות זו קיבלנו בשיח עם המרצים, עם הסטודנטים ועם הבוגרים כאחת.

התרשמנו שבעיני הנהלת המכללה חוג הגיל הרך נתפס כחשוב ומשמעותי. החזון של הגיל הרך נגזר מהחזון הכללי. עם זאת, בשנה האחרונה חל קיצוץ חד במספר הסטודנטיות המתקבלות למסלול בשל קיצוץ במכסות לסטודנטים לגיל הרך מצד משרד החינוך (32 סטודנטיות בשנה א' לעומת 88 בשנה ד'). ההנהלה סבורה שהחלטת משרד החינוך על הקיצוץ מבוססת על שיקולי דעת מוטעים שלא לוקחים בחשבון את מכלול הגורמים הרלוונטיים וצרכים עתידיים, כגון חוסר הבנה של הדמוגרפיה, תת-פיתוח של המסגרות לגיל הרך לבני 3-4 במגזר הערבי. ההנהלה משקיעה מאמצים לשמר את הסגל של המסלול. הועדה התרשמה שהקטנת המסלול פוגעת בצורה חמורה במעמד המסלול ובאפשרות פיתוחו.

בנוגע למחקר, הועדה התרשמה שהנהלה רואה חשיבות בפיתוח המחקר, במיוחד בקרב הסגל, מעודדת ותומכת. עם זאת, הסיוע או התמיכה באים לידי ביטוי בעיקר בהשתתפות בהוצאות. לטענתם, הם לא יכולים להקצות זמן למחקר, כי זה יצריך הרחבת הסגל. המכללה מקיימת פעילות בינלאומית דרך המיזמים של "טמפוס"⁵ (זכו בארבעה פרויקטים) והבאת מרצים אורחים מחו"ל. עם זאת, סטודנטיות לגיל הרך אינן שותפות לפרויקטים אלה בגלל מגבלה של שליטה בשפה האנגלית.

המלצות הכרחיות

- להגדיל את התמיכה במחקר של חברי סגל הגיל הרך, הן בתקציבי מחקר והן בתנאים הנדרשים לצורך ביצוע מחקר (לדוגמה, שעות ייעודיות למחקר, ליווי חוקרים מתחילים על ידי חוקרים מנוסים).

5. טמפוס הייתה תכנית של האיחוד האירופי התומכת במודרניזציה של ההשכלה הגבוהה במדינות מזרח אירופה, מרכז אסיה, מערב הבלקן, צפון אפריקה והמזרח התיכון. ניתן לקרוא עוד בלינק הבא: <http://www.erasmusplus.org.il/%D7%98%D7%9E%D7%A4%D7%95%D7%A1>.

- להגדיל את מספר הסטודנטיות המתקבלות לחוג לגיל הרך על מנת לאפשר המשך קיום החוג עם סגל הוראה קבוע ומחויב.

המלצות רצויות

- כדאי לשלב את הסטודנטיות ממסלול הגיל הרך בפרויקטים שהמכללה מקיימת, תוך חיפוש דרכים להתגבר על מגבלת השפה.

פרק 2: סגל ההוראה

ראש החוג לגיל הרך מכהנת כראש התכנית שנה רביעית. במקביל לתפקידה במכללה משמשת כמדריכה מחוזית וארצית במשרד החינוך. התרשמנו ממקצועיותה בכל הנוגע לידע בתחום הפדגוגיה של הגיל הרך. יש כ-25 מרצים שקשורים לחוג. לכל המרצים יש תקן של לפחות שליש משרה במכללה. רוב סגל ההוראה בעל תואר דוקטור. הסגל מעורב וכולל מרצים ערבים ויהודים. יש מחסור בסגל בעל התמחות לגיל הרך. חברות הסגל שפגשו חזרות תחושת שליחות ושופעות רעיונות ליוזמות, כל אחת בתחומה, כגון: פיתוח חשיבה ביקורתית ומחקרית בקרב הסטודנטיות, חיזוק קשר מכללה-חברה, השקעה בהעצמה אישית של הסטודנטיות כדי להכשירן להתמודדות עם האתגרים בחברה מסורתית.

הסטודנטיות והבוגרות העידו שקיימת הערכה רבה מצדן לסגל החוג, אשר משמש להן כתובת כאשר מתעוררות בעיות לימודיות או אישיות. חברי הועדה התרשמו שהסגל מקיים מערכת תמיכה בסטודנטיות, עד כדי קיום אפשרות להתייעצות אישית עם המרצים שהם פסיכולוגים בנושאים אישיים. **התייעצות מסוג זה מעלה שאלות אתיות, הדורשות דיון.**

המדריכות הפדגוגיות בחוג בחלקן בעלות תואר שלישי ובחלקן בשלבים שונים של לימודי דוקטורט. לכולן יש ניסיון מעשי והכשרה ספציפית בתחום הגיל הרך (גננות, בוגרות תכנית שוורץ). הן מצטיירות כצוות שפועל בתיאום ושיתוף פעולה. לצוות המדריכות השקפה מגובשת לפיה על הגננת להיות בעלת ידע על התפתחות הילד, נכונות להכרות ולהבנה של השונות, מסוגלות התאמה של הפעילות לצרכי הילדים ולמאפייני הקהילה. ניכר שדגש מיוחד מושם על עידוד הסטודנטיות למודעות וחשיבה רפלקטיבית בכלל ובעקבות הפעילות בגן בפרט. התרשמנו שהשקפה זו מונחלת בצורה עקבית על ידי ראש החוג. דברים אלה באים לידי ביטוי בתוצרי למידה של הסטודנטיות ובפרויקטים שהוצגו לוועדה.

בחברה הערבית יש מחסור בסגל בהתמחות לגיל הרך. לדברי ראש החוג, מתוך מודעות לכך היא מקיימת ישיבות עם כל המרצים לצורך ההתאמה של החומר בתחומי הדעת לגיל הרך. באופן סדיר יש ישיבות חוג כל חודש באופן קבוע. שלוש פעמים בשנה מקיימת ישיבות הערכה עם כל מרצה.

התרשמנו מהדומיננטיות של ראש החוג. היא אחראית על תכניות הלימודים ועל קבלת הסטודנטיות וקליטתן. לדבריה, היא מהווה גורם מתווך בין הסטודנטיות למרצים. היא קשובה לבקשות ולבעיות שסטודנטיות מעלות. היא מבינה את הצורך בהכשרה/בידוע של הצוות המקצועי לגבי נושאים רלוונטיים ודרכי ההוראה מתאימות לגיל הרך בתחומם דעת שונים. עם זאת, יש השתקפות מאוד חלקית של תיאום זה בסילבוסים המצורפים וחשוב לטפל בנושא זה. הצוות של מדריכות הפדגוגיות, שהן מייצגות את המומחיות בפדגוגיה של הגיל הרך, אינו שותף לתיאומים אלה. ייתכן ששיתופן במהלך יהפוך אותו ליעיל יותר.

המלצות הכרחיות

- לדאוג למיסוד והעמקת הקשר בין סגל הגיל הרך, המדריכות והמרצים הדיציפלינאריים: ליצור מנגנון מחייב של שיתוף בבניית הסילבוסים, מגובה על ידי ההנהלה בין כל הנוגעים בדבר.
- לקבוע ולפרסם כללים ברורים לקידום חברי סגל.

המלצות רצויות

- לקיים דיון על עומק המעורבות הראוי מבחינה אתית של המרצים המקצועיים ביעוץ אישי לסטודנטיות.

פרק 3: תכנית לימודים

במכללה מתקיים חוג לגיל הרך (לידה-6). לסטודנטיות ניתנת אפשרות להרחבה להוראה בכיתות א' - ב', אחרי השלמה של שלוש שנות לימוד. התכנית מקיפה את התחומים החיוניים בתחום התפתחות הילד ואת ההיבטים הנדרשים לצורך עשייה חינוכית בגן. כמו כן, יש קורסים המתמייחים לגישות שונות בחינוך ולהבנת מקומו של החינוך בגיל הרך בחברה ובתרבות. בקורסים המתמייחים להיבטים יישומיים בולט החיבור למדיניות משרד החינוך והיכרות עם מסמכי המדיניות (קווים מנחים לעשייה בגן, תכניות לימודים). בתכנית כלולים מספר קורסים המתמייחים לילדים המתקשים ולחינוך מיוחד. הסגל רואה את תפקידו כמסייע לסטודנטיות, שהן ברובן צעירות מחברה שמרנית דתית, לעצב את אישיותן כדי לאפשר השתלבות בחברה הכללית. על כן, נכללים בתכנית קורסים להרחבת השכלתן וקורס להתפתחות אישית.

בתכנית יש התייחסות מסוימת לרב-תרבותיות בחברה ישראלית ובתוך החברה הערבית. כך למשל, בקורס חגים ומועדים יש התייחסות להכרת האפיונים המרכזיים של חגים המייצגים את התרבויות והדתות העיקריות במדינת ישראל. המכוונות לעיסוק בתרבויות שונות באה לידי ביטוי בפרויקטים של סטודנטיות אשר הוצגו לחברי הועדה.

במסגרת תכנית "אתגרים" התקבלו 6 ש"ש לשפה הערבית. זה אפשר להוסיף קורס "מוכנות אוריינית", קורס "כשירות לשונית בגיל הרך" וקורס "מכוונות לספר" וקורס בשפה למרצים. ההקצאה של התכנית הנה לשנה אחת בלבד.

בתכנית הלימודים לא קיים מענה להכשרה לגילאי לידה - 3 מעבר לקורס אחד של 1 ש"ש שמופיע בפירוט תכנית ההכשרה בדו"ח הערכה עצמית. עם זאת, לא נמצא פירוט שלו בסילבוס.

ראש החוג יוזמת מפגשים לתיאום עם מרצים בלימודי חינוך ועם מרצים בתחומי דעת על מנת להתאים את תכני הקורסים לסטודנטיות לגיל הרך. הדבר נעשה במסגרת מפגשים שלוש פעמים בשנה (בהתחלת שנה, בפברואר ובסוף שנה) ובמפגשים אינדיבידואליים. כלל הסילבוסים נבחנים על ידי ראש החוג. היא בוחנת את התכנים ואת העמידה בתכנית ודנה בהם בפגישות פרטניות עם המרצים. ראש המסלול, הציגה בפני מרצים רלוונטיים את תכניות הלימודים למדעים ולמתמטיקה לגיל הרך ויחד נעשתה ההתאמה של הסילבוס לגיל הרך. לדבריה, המרצים הביעו נכונות לשתף פעולה. יש השתקפות חלקית של תיאום זה בסילבוסים. בקורסים הקשורים למתמטיקה אכן שולבה התייחסות להתאמה לגיל הרך. לעומת זאת, מעיון בסילבוס של חמישה קורסים בתחום המדעים לא נמצאה התייחסות לחומרי הוראה-למידה עדכניים או תכנית לימודים במדע וטכנולוגיה בגן.

הסילבוסים שדגמו מציגים תכנית מפורטת בהיקף סביר. בחלקם הגדול מופיעות רשימות ביבליוגרפיות עם ריבוי פריטים, כולל פריטים רבים באנגלית. כמו כן, ברב הרשימות מופיעים בעיקר פרקים מתוך ספרי לימוד מקצועיים. ברשימות מופיעות מעט מדי הפניות למחקרים, אשר קריאתם תכשיר את הסטודנטיות לצורך את המחקר האקדמי כנשות מקצוע.

הסגל והבוגרות ציינו שיש תחומים שבהם נדרשת הרחבה: א. קורסים להתפתחות אישית: הורות בגיל הרך - קורס שקיבל הערכה מאוד גבוהה בקרב סטודנטים וצומצם בשל אילוצים והנחיות של משרד החינוך; קורס להעצמה משנה א'; קורס ליזמות (כעידוד פתיחת מסגרות פרטיות); ב. יותר קורסים שעוסקים ברצף של השונות ועבודה עם ילדים על הרצף ושילוב של ילדים עם לקויות ונכויות. יותר קורסים לגבי הלקויות השונות; ג. קורסים רבים יותר מתחום האמנויות והמוסיקה.

המלצות הכרחיות

- להוסיף לתכנית הלימודים קורסים המכשירים את הסטודנטיות לעבודה במסגרות לידה עד שלוש.
- לדאוג לכך שלימודי החובה בתכנית יכללו קורסים בנושאים הבאים: ילדים עם צרכים מיוחדים, הורות בגיל הרך, ניהול גן וניהול מסגרות חינוכיות לילדים מלידה עד שלוש.
- להעלות את הרמה האקדמית של הקורסים בתכנית ולשלב מקורות עדכניים מחקרניים. במקביל יש לצמצם בחלק מהקורסים את רשימות קריאת החובה ולמקד אותן.
- לדאוג שכל הקורסים הדיציפלינריים מותאמים להכשרת מחנכות לגיל הרך.
- להבטיח רצף לימודים בין הקורסים בשנים השונות להימנע מחזרה של תכנים בקורסים השונים.
- להבטיח קשר בין נושאי הקורסים הנלמדים בכל שנה לבין ההתנסות המעשית.

המלצות רצויות

- כדאי להבטיח המשכיות של הקורסים הניתנים במסגרת פרויקט "אתגרים".

פרק 4: הכשרה מעשית

ליווי הסטודנטיות בעבודה המעשית נתפס על ידי הסגל כחלק החשוב ביותר בהכשרה. מבנה ההתנסות המעשית של רב הסטודנטיות בגיל הרך נסמך על הנחיות משרד החינוך לפיו העבודה המעשית מתקיימת בשנתונים ב' ו-ג' בלבד. הקיצוץ בשעות בעבודה מעשית של המשרד מועלה כקושי על ידי כל הגורמים. ראוי לציון המאמץ שמושקע על ידי המכללה בחיפוש אחר פתרונות יצירתיים ומקצועיים במסגרת המגבלות.

הקורס "אימוני הוראה" בגיל הרך, הנלמד בשנה א', חולק לחלק תיאורטי ומעשי. במסגרת החלק המעשי סטודנטיות יצאו למעונות יום לתצפיות וליישום מטלות מכוונות במעונות. בשנה ב' - ההתנסות מתקיימת במסגרות טרום חובה, בשנה ג' - סטודנטיות צופות במשך שבוע בתחילת שנת הלימודים בגנים שבהם התנסו בשנה ב'. הערכת ההתנסות שנה ב' נערכת רק בתום השבוע הזה. בהמשך השנה - מתנסות פעם בשבוע בגני חובה. רב הסטודנטיות מתנסות בדגם המסורתי, 10 סטודנטיות מתנסות בפרויקט "אקדמיה-כיתה" (בהתאמה לגן), המתחיל בשנה ג', כלומר מתנסות שלושה ימים בגן. לקבוצה זו מדריכה פדגוגית נפרדת. בדרך כלל לפרויקט נבחרות הסטודנטיות המצטיינות ביותר. המדריכות הפדגוגיות והבוגרות מעידות שההתנסות על פי דגם

"אקדמיה-כיתה" מאפשרת נקודת זינוק טובה יותר בסטאז'. המדריכות הפדגוגיות צופות בסטודנטיות במהלך הפעילות בגן ובתום יום ההתנסות הנמשך חמש שעות, הסטודנטית מצטרפת לקבוצת ההדרכה במפגש אימוני ההוראה עם המדריכה הפדגוגית שנערך בסמוך למקומות ההתנסות. במסגרת שיבוץ להתנסות נעשה מאמץ לחשוף את הסטודנטיות לגנים של עדות ותרבויות אחרות במגזר - לא באותו כפר שממנה היא מגיעה. קיים מערך מובנה של משימות להתנסות בכל אחד מהשנתונים, כולל מחוונים להערכה של פעילות שמתבצעת על ידי הסטודנטית. לא נמצא מחוון להערכת סטודנטית על תכנון של יחידת הוראה מקיפה (תכנון נושא/פרויקט על רצף הזמן) - פדגוגית וניהולית.

במידה וסטודנטית לא עומדת בדרישות של העבודה המעשית ורואים שיש לה קושי בעיסוק עם ילדים – מנסים לשפר את זה עם הערות וביקורת בונה, במידה וזה לא עוזר יש ועדת הדרכה שדנה במקרה. בדרך כלל מאפשרים לסטודנטית לחזור על העבודה המעשית במשך שנה או שהיא יכולה למצוא את עצמה מחוץ לחוג. ראש החוג והמדריכות הפדגוגיות הדגישו את הצורך לאפשר לסטודנטיות ולצוות המלווה אותן לבחון את התאמתן לעבודה במקצוע כבר בשלבים ראשונים של ההכשרה על מנת למנוע מצבים בהם אי התאמה מאובחנת בשלב מאוחר, אחרי השקעת משאבים רבה של הסטודנטית.

הצוות והסטודנטיות מעידות שגננות המאמנות מצפות לבואן של הסטודנטיות כדי ללמוד אתן ביחד גישות ודרכי הוראה חדשות. במהלך הביקור חברי הועדה נחשפו ל"תערוכה" של פרויקטים שהופעלו בגנים על ידי סטודנטיות. התרשמנו שהפרויקטים שהוצגו אכן משקפים את הפדגוגיה העדכנית.

המלצות הכרחיות

- לוודא שכל הסטודנטיות לגיל הרך מתנסות עם ילדים מטווח הגיל שבין לידה לשש.
- לתקן את חוסר השוויון המובנה בתהליך ההכשרה המעשית בין הסטודנטיות המקבלות הכשרה במסגרת דגם "אקדמיה-כיתה" לבין אלה המקבלות הכשרה במסלול המסורתי. אין לראות את דגם "אקדמיה-כיתה" כפרס למצטיינות. יש לחפש דרכים חלופיות ליצירת חלוקה בין הסטודנטיות (לא לפי הישגים).
- לכלול בקורסים רלוונטיים ובהערכה של עבודה מעשית התייחסות לתכנון פדגוגי בראיה שנתית (מעבר לתכנון נושא או פרויקט).

פרק 5: סטודנטיות ובוגרות

תנאי הקבלה של הסטודנטיות הם בהתאם לדרישות המשרד. חלקן מתקבלות על סמך בגרות ופסיכומטרי, חלקן על סמך בגרות בלבד וחלקן אחרי לימודים במכינה אקדמית הפועלת במכללה. בנוסף - נערך ראיון קבלה על ידי שתי מרצות וראש החוג. במהלך הראיון המועמדות נדרשות לנתח סיטואציות חינוכיות. נבחנת גם יכולת הביטוי ואיכות ההגייה שלהן, רמת העברית ועוד. הקריטריונים לפיהם מוערכות המועמדות אינם גלויים. צמצום מספר הסטודנטיות בשנה האחרונה מאפשר בחירה קפדנית ביותר.

סטודנטיות ברובן ממשפחות במצב סוציו אקונומי נמוך- בינוני. חלקן הגדול מתחתנות ויולדות במהלך הלימודים. הן בחרו ללמוד במכללה בגלל קרבה גאוגרפית ודרישות קבלה גמישות, אווירה מאוד קרובה ומשפחתית, מערכת השעות מתאימה לאימהות, מוניטין טוב של המכללה מבחינת רמה אקדמית. חלקן מדגישות שהרצון ללמוד מגיעה גם מרצון להיות אימא טובה יותר בעקבות הלימודים.

למדנו שהסטודנטיות והבוגרות מרוצות מהלימודים ומאיכות ההכשרה שהן מקבלות ואף סבורות שהן מוכשרות להמשך הלימודים במסגרות אקדמיות אחרות.

בגלל הרקע של הסטודנטיות האתגריות שונים מזה של סטודנטיות יהודיות אפילו בעלות פרופיל סוציו אקונומי דומה. הסגל מעיד על השינוי המהותי שהסטודנטיות עוברות במהלך ארבע שנות לימודים. הן באות מתרבות שמרנית עם הדפוסים ההתנהגותיים שלא מותאמים ללמידה אקדמית: אין הרגלים של למידה עצמית, חקר או קריאה אקדמית. במכללה מנסים לבנות את היכולת. הן נדרשות לקרוא בעברית ובאנגלית בגלל שרוב הספרות אינה בערבית. בשנה ג' די' כבר יש קורסים עם חובת קריאה באנגלית. עם זאת, התרשמנו שהדרישה מהסטודנטיות לקריאה וכתובה ברמה יחסית נמוכה. למדנו גם כי הסטודנטיות אינן מעורבות במחקר במהלך לימודיהן. התנסותם במחקר מסתכמת בביצוע מטלות חקר סביבת הגן ותיאורה במסגרת העבודה הסמינריונית. על כן הסיכוי של בוגרות המכללה להשתלב בלימודים מתקדמים באוניברסיטאות נמוך יחסית. למרות הקושי במציאת עבודה בחברה הערבית הסטודנטיות והבוגרות אופטימיות בנוגע לאופציות התעסוקה שלהן. הן מדגישות שהתואר העצים אותן אישית. החינוך לגיל הרך הוא תחום רחב מבחינת העשייה שלו, אך נדרש מהן מאמץ מבחינת החיפוש ויוזמה.

המלצות הכרחיות

- להעלות את רף הקבלה של הסטודנטיות למסלול הגיל הרך.

המלצות רצויות

- לפתח קריטריונים ברורים ושקופים לניהול ראיון קבלה למכללה: לבסס את ראיון הקבלה לסטודנט על פרוטוקול שיטתי, הכולל קריטריונים ברורים.
- כדאי להקים מנגנון לעזרה בחיפוש עבודה לסטודנטיות.
- כדאי לערוך מעקב שיטתי אחרי בוגרי ובוגרות התכניות, ולקשור אותם למכללה באמצעות השתלמויות וכינוסים. מעקב זה יכלול גם אסוף נתונים על העסקת בוגר.

פרק 6: תשתיות

הלימודים במוסד מתקיימים בבניין אחד, אולם קיימים רכיבים הדרושים לקיום למידה של סטודנטים - ספרייה, מרפ"ד, חדרי אמנויות, מעבדה טכנולוגית, ועוד. אולם ספורט - מושכר בקרבת מקום. התרשמנו שקיימת צפיפות הפוגעת בהתפתחות המכללה: אולם הספורט רחוק ולא שייך למכללה, חניון רחוק, חדרי אמנויות קטנים. הדבר נובע בעיקר ממחסור בשטח להרחבת הבנייה ולמרחבים פתוחים. נאמר כי מהעירייה כי בעתיד יתנו קרקע נוספת לטובת המכללה. הערכת משאבי הספרייה של המכללה הראתה שחסרים בה מאגרי מידע חשובים לתחום הגיל הרך

המלצות הכרחיות

- להרחיב את התשתיות הפיזיות על מנת לקיים תכנית לימודים לגיל הרך.
- ליצור מרחבי עבודה אישיים למרצים ולמדריכים הפדגוגיים.
- להבטיח שלסגל ולסטודנטיות יש גישה למאגרי המידע Eric ו-PsychNet.

פרק 7: איכות ההוראה והלמידה

המכללה מפעילה יחידה לפיתוח והערכה אקדמית אשר עוסקת בקידום איכות ההוראה. המנגנונים המופעלים על ידי היחידה כוללים עריכת משובי הוראה של סטודנטים, מעקב והפקת לקחים. בנוסף, היחידה מקיימת מגוון פעילויות לקידום איכות ההוראה, כגון סדנאות, ימי עיון והשתלמויות לחברי הסגל. במסגרת זו חברי הסגל המורחב של החוג לגיל הרך מקיימים מספר מפגשים כל שנה לתיאום תכנים, קידום רעיונות וכד'. הערכת הסטודנטים במכללה נעשית בדרך כלל בשיטות המקובלות במכללות לחינוך, הכוללות בחנים, מבחנים, עבודות בקורסים העיוניים ותיעוד שוטף ופרויקט גמר בהכשרה המעשית.

בהקשר לתוצרי למידה התרשמנו מדברי הסגל שמטרתם להצמיח סטודנטיות בעלות ידע התפתחותי, עם מודעות גבוהה לשונות ויכולת להתאים את הפעילות לצרכי הילדים והקהילה. דגש מיוחד מושם על מודעות וחשיבה רפלקטיבית. נושאים אלה בולטים במחווים להערכת עבודת הסטודנטית שצורפו לדו"ח. כמו כן, התרשמנו לטובה מהצגת הפרויקטים של סטודנטיות שהביאו לידי ביטוי את המיומנויות הפדגוגיות שהן רכשו במהלך שלוש שנות לימודיהן במכללה. עם זאת, אין בסילבוסים ובכלי ההערכה המוצגים בדו"ח ביטוי להכשרת הסטודנטית בתחום תכנון למידה פדגוגי ומינהלי כולל.

המלצות הכרחיות

- לכלול במטרות תכנית ההכשרה - טיפוח גנת המסוגלת לפתח ולהציג חזון חינוכי ולתכנן את יישומו בתכנון לטווח ארוך.
- לפתח מחוון להערכת סטודנטית על תכנון של יחידת הוראה מקיפה (תכנון נושא/פרויקט על רצף הזמן).

המלצות רצויות

- לכלול במסגרת פעילות יחידה לפיתוח והערכה במכללה השתלמויות וסדנאות לחברי הסגל הדיסציפלינרי המלמדים בגיל הרך כמרכיב מחייב עם תגמול לצידו.

פרק 8: מחקר

התרשמנו כי אחד הנושאים החשובים להנהלת המכללה ברמה הכללית הוא עידוד המחקר בקרב הסגל. קיימת יחידה למחקר ופיתוח מחקר במכללה, הנותנת תמיכה לחוקרים. כיום מתקיימים מספר מחקרים של חברי סגל הגיל הרך על מה שנעשה בתוך הגן ונושאים שקשורים לחברה הערבית והבדואית. קיים עידוד לפרסם בכתבי עת של open access, אשר מאפשרים חשיפה ציבורית גבוהה. כמו כן, המכללה נותנת גם שירותי עריכה תרגום וסטטיסטיקה. יש תקציב של שעות – והנהלת המכללה בוחרת לתמוך בחלק מהמחקרים. חברי סגל החוג מדגישים שמבנה ההוראה של משרה במכללה (16 שעות הוראה למשרה) ופיצול המשרות של המרצים בין מוסדות שונים לא מאפשר לפנות זמן למחקר. בנוסף, התרשמנו שעיקר הפרסומים של סגל החוג בכתבי עת שפיטים קשורים למחקר שהם עשו במסגרת לימודים ופחות קשורים לעבודתם במכללה.

המלצות הכרחיות

- לתמוך ביכולות המחקריות הנדרשות מן הסטודנטיות. הכנה כזאת צריכה לכלול פיתוח הבנה מחקרית, סדנאות כתיבה אקדמית, קריאת מחקר באנגלית, היכרות והתנסות במגוון מתודות בסמינריונים המחקריים ומודעות לסוגי המחקר המתאימים לחקר ההתנסות.

- לבנות תשתית לעריכת מחקר בקרב חברי סגל הגיל הרך : להקצות לסגל זמן למחקר, תקציב לצורך השתתפות בכנסים ארציים ובין לאומיים, תמיכה בכתיבה, תמיכה בביצוע ניתוחים סטטיסטיים וכד'.

המלצות רצויות

- ראוי לקיים קבוצות מחקר בנושאים הקשורים להוראה במכללה ולהשקיע את המשאבים המוגבלים למחקר העומדים לרשות המכללה בתמיכה בקבוצות אלה

פרק 4 : סיכום המלצות

המלצות הכרחיות :

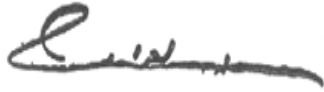
- להגדיל את התמיכה במחקר של חברי סגל הגיל הרך, הן בתקציבי מחקר והן בתנאים הנדרשים לצורך ביצוע מחקר (לדוגמה, שעות ייעודיות למחקר, ליווי חוקרים מתחילים על ידי חוקרים מנוסים).
- להגדיל את מספר הסטודנטיות המתקבלות לחוג לגיל הרך על מנת לאפשר המשך קיום החוג עם סגל הוראה קבוע ומחויב.
- לדאוג למיסוד והעמקת הקשר בין סגל הגיל הרך, המדריכות והמרצים הדיציפלינאריים : ליצור מנגנון מחייב של שיתוף בבניית הסילבוסים, מגובה על ידי ההנהלה בין כל הנוגעים בדבר.
- לקבוע ולפרסם כללים ברורים לקידום חברי סגל.
- להוסיף לתכנית הלימודים קורסים המכשירים את הסטודנטיות לעבודה במסגרות לידה עד שלוש.
- לדאוג לכך שלימודי החובה בתכנית יכללו קורסים בנושאים הבאים : ילדים עם צרכים מיוחדים, הורות בגיל הרך, ניהול גן וניהול מסגרות חינוכיות לילדים מלידה עד שלוש.
- להעלות את הרמה האקדמית של הקורסים בתכנית ולשלב מקורות עדכניים מחקריים. במקביל יש לצמצם בחלק מהקורסים את רשימות קריאת החובה ולמקד אותן.
- לדאוג שכל הקורסים הדיציפלינאריים מותאמים להכשרת מחנכות לגיל הרך.
- להבטיח רצף לימודים בין הקורסים בשנים השונות להימנע מחזרה של תכנים בקורסים השונים.
- להבטיח קשר בין נושאי הקורסים הנלמדים בכל שנה לבין ההתנסות המעשית.
- לוודא שכל הסטודנטיות לגיל הרך מתנסות עם ילדים מטווח הגיל שבין לידה לשש.
- לתקן את חוסר השוויון המובנה בתהליך ההכשרה המעשית בין הסטודנטיות המקבלות הכשרה במסגרת דגם "אקדמיה-כיתה" לבין אלה המקבלות הכשרה במסלול המסורתי. אין לראות את דגם "אקדמיה-כיתה" כפרס למצטיינות. יש לחפש דרכים חלופיות ליצירת חלוקה בין הסטודנטיות (לא לפי הישגים).
- לכלול בקורסים רלוונטיים ובהערכה של עבודה מעשית התייחסות לתכנון פדגוגי בראיה שנתית (מעבר לתכנון נושא או פרויקט).
- להעלות את רף הקבלה של הסטודנטיות למסלול הגיל הרך.
- להרחיב את התשתיות הפיזיות על מנת לקיים תכנית לימודים לגיל הרך.
- ליצור מרחבי עבודה אישיים למרצים ולמדריכים הפדגוגיים.
- להבטיח שלסגל ולסטודנטיות יש גישה למאגרי המידע Eric ו-PsychNet.
- לכלול במטרות תכנית ההכשרה - טיפוח גננת המסוגלת לפתח ולהציג חזון חינוכי ולתכנן את יישומו בתכנון לטווח ארוך.
- לפתח מחוון להערכת סטודנטית על תכנון של יחידת הוראה מקיפה (תכנון נושא/פרויקט על רצף הזמן).

- לתמוך ביכולות המחקריות הנדרשות מן הסטודנטיות. הכנה כזאת צריכה לכלול פיתוח הבנה מחקרית, סדנאות כתיבה אקדמית, קריאת מחקר באנגלית, היכרות והתנסות במגוון מתודות בסמינריונים המחקריים ומודעות לסוגי המחקר המתאימים לחקר ההתנסות.
- לבנות תשתית לעריכת מחקר בקרב חברי סגל הגיל הרך: להקצות לסגל זמן למחקר, תקציב לצורך השתתפות בכנסים ארציים ובין לאומיים, תמיכה בכתיבה, תמיכה בביצוע ניתוחים סטטיסטיים וכד'.

המלצות רצויות:

- כדאי לשלב את הסטודנטיות ממסלול הגיל הרך בפרויקטים שהמכללה מקיימת, תוך חיפוש דרכים להתגבר על מגבלת השפה.
- לקיים דיון על עומק המעורבות הראוי מבחינה אתית של המרצים המקצועיים ביעוץ אישי לסטודנטיות.
- כדאי להבטיח המשכיות של הקורסים הניתנים במסגרת פרויקט "אתגרים".
- לפתח קריטריונים ברורים ושקופים לניהול ראיון קבלה למכללה: לבסס את ראיון הקבלה לסטודנט על פרוטוקול שיטתי, הכולל קריטריונים ברורים.
- כדאי להקים מנגנון לעזרה בחיפוש עבודה לסטודנטיות.
- כדאי לערוך מעקב שיטתי אחרי בוגרי ובוגרות התכניות, ולקשור אותם למכללה באמצעות השתלמויות וכינוסים. מעקב זה יכול גם אסוף נתונים על העסקת בוגר.
- לכלול במסגרת פעילות יחידה לפיתוח והערכה במכללה השתלמויות וסדנאות לחברי הסגל הדיסציפלינרי המלמדים בגיל הרך כמרכיב מחייב עם תגמול לצידו.
- ראוי לקיים קבוצות מחקר בנושאים הקשורים להוראה במכללה ולהשקיע את המשאבים המוגבלים למחקר העומדים לרשות המכללה בתמיכה בקבוצות אלה

על החתום:

פרופ' מרים מבורך

פרופ' דורית ארם- יו"ר

ד"ר יאיר זיו

פרופ' צ'ארלס גרינבאום

פרופ' יעקב יבלון

פרופ' מרגלית זיו

ד"ר אביבה סברדלוב

פרופ' מיכל פרלמן

ט' סיון, תשע"ו
15 יוני, 2016

לכבוד
פרופ' דורית ארם
בית הספר לחינוך
אוניברסיטת תל-אביב

פרופ' ארם הנכבדה,

המועצה להשכלה גבוהה שמה לה למטרה לשפר ולהבטיח את המשך המצוינות והאיכות של ההשכלה הגבוהה בישראל, בין השאר באמצעות תהליכי הערכה שוטפים של תחומי לימוד במוסדות האקדמיים.

בהמשך להחלטתה מיום 9.6.2015 הקימה המועצה להשכלה גבוהה ועדת הערכה שתבחן את תכניות הלימודים להכשרת עובדי הוראה בתחום הגיל הרך במכללות האקדמיות לחינוך.

במסגרת עבודתה מתבקשת הוועדה :

1. לבחון את דו"חות ההערכה העצמית של המוסדות המקיימים תכניות לימודים בתחום זה.
2. לערוך ביקור בכל אחד מהמוסדות המוערכים.
3. להגיש למועצה להשכלה גבוהה דו"חות **פרטניים** ביחס לכל מוסד ומוסד ובו ממצאי הוועדה, מסקנותיה והמלצותיה.
4. להגיש למועצה להשכלה גבוהה דו"ח מסכם המתייחס באופן **רוחבי** להכשרת המורים בתחום הגיל הרך בישראל.

אני מודה לך על הסכמתך לקחת חלק במשימה חשובה זאת, ושמחה בזאת למנות אותך לכהן כיו"ר וועדת הערכת האיכות.

הרכב הוועדה יהיה כלהלן :

פרופ' דורית ארם - יו"ר, פרופ' צ'ארלס גרינבאום, ד"ר יאיר זיו, פרופ' מרגלית זיו, פרופ' מרים מבורך, ד"ר אביבה סברדלוב, פרופ' מיכל פרלמן.

גב' תמר מעגן אפרתי תרכז את עבודת הוועדה.

פרטים לגבי פעילות הוועדה וסמכויותיה מופיעים בנספח המצורף.

אני מאחלת לך ולוועדה עבודה פורייה והצלחה רבה.

בברכה,

ד"ר רבקה ודמני (שאומן)
סיו"ר
המועצה להשכלה גבוהה

מצ"ב : נספח לכתב המינוי

העתק :

ד"ר ורדה בן-שאול, סמנכ"ל הערכת איכות, מ"יג
גבי תמר מעגן-אפרתי, רכזת הוועדה, האגף להערכת איכות, מ"יג

נספח 2 : סדר יום לביקור הוועדה להערכת איכות של תחום הגיל הרך

במכללת סכנין להכשרת עובדי הוראה

שעה	הגורם עמו נפגשים	שמות המשתתפים
9:30-9:00	מפגש פתיחה : הנהלת המוסד (ללא ראש התכנית)	פרופ' מחמוד חליל (נשיא), ד"ר מוחמד אבדאח (משנה לנשיא), ד"ר יאסר עואד (סגן נשיא למחקר, תכנון ואסטרטגיה), ד"ר זאהר עכרייה (ראש יחידת איכות והערכה)
10:15-9:30	ראש התכנית/מסלול	ד"ר מנאר סלאמה
11:00-10:15	סגל ליבתי המלמד בתכנית	ד"ר לינא בולוס, ד"ר איבתסאם מרעי, ד"ר נארימאן הינדי, גב' איסלאם אבו אסעד, ד"ר אמל פאהום, ד"ר ח'אולה זועבי, גב' תג'ריד אלסייד, גב' חנאן עוואודה
11:45-11:00	מדריכים פדגוגיים	גב' נאדרה יונס, גב' איסלאם אבו אסעד, ד"ר איבתסאם מרעי, ד"ר לינא בולוס, גב' תג'ריד אלסייד, ד"ר אמל פאהום, גב' חנאן עוואודה, גב' רים אסעד
12:30-11:45	סטודנטים וסטודנטיות	
13:30-12:30	ארוחת צהריים (פגישה סגורה של הוועדה)	
14:15-13:30	סיור קצר ברחבת המכללה, המרפ"ד והספרייה + פעילות אומנותית של סטודנטיות מהחוג	ד"ר זאהר עכרייה, ד"ר מנאר סלאמה וחלק מהסטודנטיות שלה, מר ח'יר דלאשה- מנהל הספרייה
15:00-14:15	בוגרים ובוגרות	
15:15-15:00	הפסקה	
15:30-15:15	מפגש סיכום : הנהלת המוסד והתכנית	פרופ' מחמוד חליל, ד"ר מוחמד אבדאח, ד"ר זאהר עכרייה, ד"ר יאסר עואד, ד"ר מנאר סלאמה
16:15-15:30	ישיבה פנימית של הוועדה	

בברכה,

**פרופ' מחמוד חליל
נשיא המכללה**

- ישיבות הוועדה יתקיימו בחדר הישיבות של המכללה (בכניסה לבניין המנהלה בקומה הראשונה).